

Artikel om lokalvalen i Brasilien

Text nedan skriven 2020-10-10 av Anders Fredriksson och Yasser Saleh, för Axess Magasin

Efter en period av stark ekonomisk tillväxt och mycket höga popularitetssiffror för presidenterna Luiz Inácio Lula da Silva och Dilma Rousseff gick Brasilien med start 2013 in i en djup ekonomisk och politisk kris som varade fram till 2017. Krisen orsakades bland annat av fallande råvarupriser, brist på produktivitetshöjande strukturella reformer och investeringar, trots höga statsutgifter, samt av en mycket omfattande korruptionsaffär. Efter en till stor del politiskt motiverad riksriättsprocess mot Rousseff och en övergångsperiod präglades presidentvalet 2018 av korruptionströtthet. Väljarna övergav de två partier som innehaft presidentposten sedan 1990-talet, Lula da Silvas och Rousseffs Arbetarparti (PT) och Socialdemokratiska partiet (PSDB). Många väljare ville ha något nytt och den socialkonservative Jair Bolsonaro vann med relativt stor marginal.

Trots att Bolsonaro hade en nästan tre decennier lång och anonym karriär som parlamentsledamot i kongressens underhus lyckades han framställa sig som en outsider i presidentvalet 2018. På programmet fanns bland annat att städa upp korruptionen, bryta det köpsläende med tjänster och gentjänster som – snarare än politisk ideologi – bestämmer vilka förslag som går igenom kongressen, minska statens betydelse, genomföra liberala ekonomiska reformer, och öka medborgarnas säkerhet. Under Bolsonaros första år vid makten genomfördes också vissa reformer. En länge diskuterad pensionsreform antogs, även om denna ansågs gynna de grupper som står presidenten nära, exempelvis militären och polisen. På programmet hade Bolsonaro också en lång rad polemiska och kontroversiella förslag som skulle få stopp på ”genusideologi”, potentiellt beskära minoriteters rättigheter, beväpna både jordägare och befolkningen i gemen, samt olika satsningar som skulle kunna skada miljön.

Liksom i övriga världen förändrade coronakrisen den politiska dagordningen. Brasilien har, till skillnad från exempelvis USA, ett hälsosystem som täcker hela befolkningen. Landet har också en historia av att lyckas väl med att bekämpa olika sjukdomsutbrott (exempelvis hiv och zikaviruset). Men Bolsonaros beslut att inte ta covid-19 på allvar, brist på koordinering och resursbrist har bidragit till att pandemin drabbat Brasilien hårt.

I coronakrisens spår har också en delvis ny politisk dynamik uppstått. Trots den förvärrade ekonomiska situationen har presidenten sett sitt stöd öka bland delar av befolkningen. Detta har skett bland annat efter att en lag om ett månatligt stöd till fattiga familjer (”auxilio emergencial”) instiftats och senare förlängts, åtminstone till slutet av 2020. Även om coronapandemin varit den utlösande faktorn bakom krisstödet försöker regeringen nu också skapa ett nytt allmänt inkomsttransfereringsprogram, tänkt att ersätta det sedan tidigare existerande programmet (”Bolsa Família”). Bolsa Família är främst associerat med den tidigare vänsteradministrationen. Presidenten hävdar att det nya programmet (i dagsläget kallat ”Renda Cidadã” – ungefärligen medborgarlön) är annorlunda, men troligen är det mest

en fasadputsning på det program som gynnar en knapp tredjedel av Brasiliens 212 miljoner invånare. Ett program som traditionellt vinner många röster åt Brasiliens vänsterpolitiker skulle alltså i framtiden också kunna associeras med Bolsonaro.

Inför lokalvalen den 15 november väcks därför frågan om vilken typ av politiker Bolsonaro är – en korruptionsbekämpande och auktoritär politiker långt ut på högerkanten som vill förändra landet på djupet i en konservativ riktning, eller en pragmatiker som spelar det traditionella politiska spelet för att få igenom sin politik och vinna röster? För det senare talar just presidentens pragmatiska inställning till den fattiga majoritetens viktiga röster och förhandlingarna i kongressen med den stora grupp av ledamöter som främst ser till utbytet av politiska tjänster och gentjänster, snarare än ideologi. Men även misstankarna om att presidenten försökt påverka polisutredningar, och också misstänkta korruptions- och andra affärer där hans söner figurerar.

Med ovanstående tolkning skulle förändringarna med Bolsonaro vid makten kanske komma att bli betydligt mindre än vad han, på ytan, kampanjade för. Vilken roll får presidenten då i lokalvalet och hur förhåller sig borgmästarkandidaterna i landets största städer till presidenten?

I Brasilien kontrollerar borgmästare (och delstatsguvernörer) stora resurser vilket gör valen till dessa poster viktiga också för den nationella politiken. Om presidenten allierar sig med ”rätt” borgmästarkandidater i valet nu i höst, kan dessa i sin tur stödja presidentens återvalskampanj om två år. Vilket politiskt parti en kandidat tillhör är underordnat. Istället är det mer av personliga band och allianser med viktiga intressegrupper som styr vilka samarbeten som uppstår.

I landets största stad São Paulo är en av huvudkandidaterna, Celso Russomano, lierad med Bolsonaro. Russomanos väljarbas kommer från att han under 30 år, i kombination med en politisk karriär som kongressledamot, varit journalist. Russomanos fokus på konsumentfrågor, ofta sensationsbetonat, har gett honom en viss väljarbas, kanske främst bland lågutbildade och dem som attraheras av antietablissemangsretorik. Även om den socialkonservative och ekonomiskt liberale Russomano tidigare misslyckats med att bli vald till ledande politiska positioner kampanjar han nu för att också på lokal nivå skapa ett coronastöd, vilket skulle kunna tilltala samma väljargrupper som Bolsonaro försöker attrahera. I landets näst största stad, Rio de Janeiro, stöts den nuvarande borgmästaren och pastorn Marcelo Crivella, i sin återvalskampanj, av Bolsonaro. Crivella är pastor i den så kallade neopentekostala rörelsen, en protestantisk kyrklig rörelse som ökar i betydelse och som också visat sig effektiv i att påverka röstbeteendet hos en allt större del av befolkningen. Andelen brasilianer som bekänner sig till katolicismen har under senare år stadigt minskat, och även Russomano uppges sedan länge ha koppling till den neopentekostala rörelsen.

Trots Crivellas lätt tumultartade administration och anklagelser om missbruk av offentliga medel har Bolsonaro och Crivella det gemensamt att de är värdekonservativa. De appellerar till många av dem som bekänner sig till de olika evangeliska kyrkorna, de kritiserar tidigare administrationer för dålig ekonomi (i Rios fall handlar det exempelvis om kostnader för 2016

års olympiska spel, överfakturering av arenor et cetera) och båda betraktar sig som missgynnade av det dominerande tv-bolaget Globo. Om Crivella vinner kan hans väljarbas och inflytande vara viktiga för Bolsonaro i nästa presidentval. En faktor som skulle kunna påverka valet är också de anklagelser gällande den fysiska kontrollen av några av Rios traditionellt våldsamma stadsdelar, en kontroll som tros exkludera vissa kandidater från att där fritt bedriva sina kampanjer.

Brasilianska valkampanjer börjar sent och mycket kan hända. Dagens allianser skulle kunna ändras. Det politiska mittfältet är dock i dagsläget fragmenterat. Det finns också andra exempel på den konservativa rörelsen, exempelvis att andelen poliser och militärer som ställer upp i olika lokalval ökar. Men en konservativ valkampanj betyder nödvändigtvis inte att en traditionellt konservativ agenda förs fram i praktiken. En intressant och öppen fråga är om de coronastöd som nu tillämpas kommer att leda till ett mer permanent skifte i röstbeteenden, såväl lokalt som nationellt. Kanske kommer denna typ av inkomsttransfereringar i framtiden att förknippas med andra politiker än de som först genomförde dem.